

L. K. Radvilaitės atnaujinančioje fundacijoje 1687 m. pažymėta, jog 1584 m. Kristupas Radvila įkūrė Biržų bažnyčią, suteikdamas sklypą pamokslininko namui, mokyklai ir špitolei. „Taip pat ir kitai bažnyčiai N. Radviliškio miestelyje tame pačiame Upytės pavieta, įkuriant miestelį tais pačiais metais iš uolumo Dievo šv. Trejybės garbei“. Fundacija, atnaujinta, pažymint, jog ankstesni steigimo dokumentai žuvo karų su švedais metu Zigmanto ir Jono Kazimiero Vazų laikais. Liudvika Karolina nurodė, jog niekas ateityje negali pakeisti jos fundacijų bei minėtų valdų religijos.[1] Taigi neabejotina, kad N. Radviliškio mokykla atsirado 1584 m., nes Radvilos nesteigdavo bažnyčių be parapiinės mokyklos prie bažnyčios.

Iki šiol turimi istorinių šaltinių duomenys leidžia teigti, kad [1584 meta](#) i yra pačio miestelio, reformatų bažnyčios ir **mokyklos** pradžios data

Pirmosios mokyklos, tikriausiai, buvo privačiose arba bažnyčiai priklausančiose patalpose, nes sklypas mokyklai statyti buvo skirtas tik 1619 metais.

1801 metais liepos mėnesio 6 dieną Vilniuje vykusio sinodo kanonuose nurodoma, kad jo metu į Nemunėlio Radviliškį paskirtas mokytojas Juozapas Ceraskis. 1803 metais rašoma, kad docentu paskirtas Vilhelmas Meršandas. 1804 metais Meršandas iškeliamas į Biržus, o J. Ceraskis lieka ir toliau Nemunėlio Radviliškyje.

19 amžiaus pradžioje sinodas iš savo lėšų išlaikė aštuonias pradinės mokyklas Lietuvoje, tame tarpe ir Nemunėlio Radviliškyje. Visos jos buvo pavestos vietinių kunigų globai. Apie vieno ar kito žmogaus sugebėjimą dirbti pradinės mokyklos mokytoju sprendavo vietinis kunigas, kuris turėjo pasirūpinti ir tvarka mokykloje bei jos išlaikymu. Gabiam vargonininkui taip pat buvo leidžiama mokytojauti. Apie darbą Nemunėlio Radviliškio mokykloje kunigas sinodui atsiskaitė 1846 metais, pristatydamas ataskaitą raštu. Iš ataskaitos matyti, kad mokykloje mokėsi ne tik evangelikai reformatai, bet ir kitų tikėjimų vaikai. 1855 metais mokytojavo Mykolas Šeferas, mokykloje mokėsi 14 mokinių - 11 berniukų ir 3 mergaitės. 11 mokinių buvo evangelikai reformatai, 3 - liuteronų tikėjimo. Mokykla Nemunėlio Radviliškyje buvo galbūt vienintelė Lietuvoje, kur kartu su evangelikais reformatais mokėsi ir liuteronai.

Evangelikų reformatų pradžios mokyklose lietuvių kalba, greta lenkų bei vokiečių, buvo mokoma

pasirinktinai. Skaityti lietuviškai mokėsi dauguma vaikų, o rašyti lietuviškai beveik nesimokyta. Pavyzdžiui: 1828 metais Nemunėlio Radviliškio mokykloje iš 11 mokinių skaityti mokėsi: lenkiškai - 10, lietuviškai - 7, vokiškai - 2, latviškai - 1. Katekizmo mokėsi: lietuviškai- 6 lenkiškai - 6. Rašyti: lenkiškai - 8, rusiškai - 1, vokiškai - 1. Aritmetikos mokėsi 10 mokinių.

Kokia kalba vyko mokykloje pamokos priklausė nuo vietos kunigo - ar jis sugebėdavo rasti mokytoją mokanti vaiko gimtąją kalbą. 1819 metais sinodas atkreipė dėmesį, kad visi evangelikų reformatų tikėjimo nariai privalo mokėti skaityti. Tie, kurie jau mokėjo skaityti, į pamaldas bažnyčioje turėjo ateiti su giesmynėliais.

Mokytojams mokamas atlyginimas buvo nedidelis. Dėl lėšų stokos po 1862 metų mokyklos buvo uždarinėjamos. Ar buvo uždaryta Nemunėlio Radviliškio mokykla - žinių nėra. Leidimas sinodui iš naujo steigti mokyklas buvo gautas tik 1905 metais. Tų metų sinodas pavedė kolegijai pasirūpinti pradžios mokyklų, kuriose vaikai būtų mokomi gimtąja kalba, steigimu.

1804 metais įsteigta katalikų parapijos mokykla. Apie ją nepavyko rasti jokių archyvinių duomenų. Tikėtina, kad ir ją išlaikė katalikų bažnyčia.

1866 metais miestelyje atidaryta pirmoji valdinė mokykla. Tikriausiai pirmaisiais mokslo metais joje mokėsi tiksliai naujai į mokyklą priimti vaikai arba katalikų mokyklos mokiniai, nes evangelikų reformatų mokyklos mokiniai į ją buvo perkelti tik 1867 metais. Kokia kalba naujojoje mokykloje vaikai buvo mokomi - žinių nėra. Tikėtina, kad pamokos vykdavo rusų kalba, nes lietuviška spauda 1864-1904 metais buvo uždrausta. 1905 metais pradinės mokyklos mokytojai privalėjo laikyti lietuvių kalbos egzaminą ir tik tada įgijo teisę dirbti lietuviškoje mokykloje. Kažkuriuo metu neaišku kuriam laikui ir mūsų miestelio mokykla galėjo būti uždaryta, nes archyvuose dokumentuose nurodoma, kad valdinė mokykla buvo atkurta 1907 metais. Ar valdinės mokyklos uždarymo laikotarpiu veikė evangelikų reformatų ir katalikų parapijinės mokyklos - žinių nepavyko rasti.

Dvidešimto amžiaus pradžioje Radviliškyje (taip jis buvo vadinamas iki 1919 metų) buvo dvi mokyklos: "Liaudies mokykla", kurioje dirbo mokytojas p. Ostašev ir p. Drevinskas, bei Radviliškio 2 - oji mokykla, kurioje dirbo mokytoja F. Ostaševa.

1920 metų rugsėjo mėnesio 1 dieną Nemunėlio Radviliškyje įsteigta vidurinė mokykla. Pirmoji direktorė buvo Ona Puodžiūnaitė. Ji išbuvo tose pareigose iki 1924 metų sausio mėnesio 1 dienos. Pirmais mokslo metais veikė tik trys klasės ir buvo 74 mokiniai. Sekančiais metais jau buvo 94 mokiniai, o keturias klases baigė 17 mokinių.

1922-1923 mokslo metais mokėsi 88 mokiniai, baigė 13.

1923-1924 mokslo metais mokėsi 86 mokiniai, baigė 20.

1924-1925 mokslo metais mokėsi 84 mokiniai, baigė 13.

1925-1926 mokslo metais mokėsi 95 mokiniai, baigė 8.

1926-1927 mokslo metais mokėsi 86 mokiniai, baigė 14.

1927-1928 mokslo metais mokėsi 64 mokiniai, baigė 9.

1928-1929 mokslo metais mokėsi 55 mokiniai, baigė 12.

1929-1930 mokslo metais mokėsi 40 mokinių, baigė 12.

1930-1931 mokslo metais mokėsi 15 mokinių, baigė 5.

1930 metais rugsėjo mėnesį dėl mokinių stokos pirmoji ir trečioji klasės buvo likviduotos.

1924 m. - 1929 m. vidurinės mokyklos direktoriais buvo Jonas Dragunevičius, 1931 metais - Petras Radžiūnas. Nuo kada jis direktoriavo - žinių nėra. Mokykla buvo mediniuose savivaldybės namuose.

1920 - 1931 mokslo metais gimnazijos posėdžiuose dalyvaudavo katalikų bei evangelikų reformatų kunigai. Jie mokykloje dėstė tikybą. Tikybos pažymys buvo rašomas į klasės ir mokyklos baigimo pažymėjimus, tuo tarpu tokių dalykų kaip muzika, dailė ir panašiai, rašomas ne pažymys, o "be to mokėsi".

Nepriklausomos Lietuvos metais mūsų mokyklos buvo pavaldžios Biržų - Pasvalio apskrities valdybai, kuri mokėdavo algas mokyklos sargui, apmokėdavo mokyklos remonto darbus, mokymo priemonių įsigijimą ir t. t., už ką reikėdavo skubiai atsiskaityti. Pedagogų tarybos posėdžiuose dalyvaudavo direktorius, mokytojai, katalikų ir reformatų kunigai, tėvų komiteto atstovas. Svarstydamas ūkinius klausimus, pašalpų neturintiems mokiniams skyrimą ir panašiai.

Apie mokytojų algas medžiagos neteko rasti, tačiau, sprendžiant pagal Pasvalio vidurinės mokyklos darbų mokytojų algas, vienos savaitinės pamokos vertė buvo apie 16 litų 56 centus.

Mokyklos sargo alga 100 litų mėnesiui 1934 metais malkų mokyklos vienai krosniai skirdavo 12 erdmetrių, mokytojui be šeimos – 17 erdmetrių, su šeima - 28 erdmetrius metams.

1919 metais mokytojo buto nuomos neapmokėdavo, tačiau šviesai kiekvienam mokytojui skirdavo po 50 auksinų mėnesiui. Vėliau žinių nėra. Pirmaisiais nepriklausomybės metais atlyginimai mokytojams dažnai vėluodavo. Pavyzdžiui: apskrities savivaldybei adresuotame laiške vienas mokytojų skundžiasi, kad atlyginimo už darbą negaunąs jau penkis mėnesius.

Mokytojai turėjo tarnybinius laipsnius. Pradedant nuo žemiausio:

1. Laisvai samdomas. 2. Jaunesnysis mokytojas. 3. Pirmo laipsnio mokytojas. 4. Antro laipsnio mokytojas.

5. Pirmo laipsnio vyresnysis mokytojas.

6. Antro laipsnio vyresnysis mokytojas.

Baigus keturias vidurinės mokyklos klases į atestatą buvo įrašomi šie dalykai: tikyba, lietuvių kalba, lotynų kalba, vokiečių arba anglų arba rusų kalba, matematika: (aritmetika, algebra, geometrija), fizika, istorija, geografija, gamta, visuomenės mokslas, pašyba, dailyraštis, dainavimas, gimnastika, rankų darbeliai, namų ruoša, specialinis dalykas.

Mokykloje buvo keletas užklasinės veiklos būrelių. Tikslaus jų skaičiaus ir duomenų apie jų veiklą rasti nepavyko. Iš senesnio amžiaus radviliškių pasakojimo, mokykloje buvo skautų organizacija. Apie šios organizacijos veiklą jokių duomenų rasti nepavyko. Neteko sutikti nei vieno buvusio skauto. Rasta žinių (tai patvirtino ir buvę mokiniai), kad mokiniai aktyviai dalyvavo miestelyje veikusiuose jaunųjų ūkininkų, radviličių, Jaunosios Lietuvos jaunučių būreliuose. Apie jų veiklą rašytinės medžiagos neišliko, tik pora buvusių mokyklos mokinių gerai prisimena aktyvią radviličių ir jaunųjų ūkininkų būrelių veiklą.

IŠRAŠAI IŠ NEMUNĖLIO RADVILIŠKIO VIDURINĖS MOKYKLOS SUSIRAŠINĖJIMO SU BIRŽŲ - PASVALIO APSKRITIES VALDYBA

Panagrinėjus susirašinėjimo medžiagą aiškėja, kad algas sargui mokėjo apskrities valdyba, o kas mokėjo algas mokytojams - neaišku, nes rastuose 1923 -1924 metų raštuose tokių duomenų nėra. Apskrities valdyba skirdavo lėšas ir mokyklos ūkiniams reikalams: “dubultiems langams, staliaus darbams ir molevojimams, šriūbeliams, suolams, taburetėms ir t . t .”.

Apie panaudotus pinigus privalėdavo skubiai atsiskaityti (raštu). Pinigai mokyklos reikmėms buvo siunčiami ne tiesiog į mokyklą, o valsčiaus viršaičiui (1924 metais viršaičiu dirbo p. Dagys). Mokytojams atlyginimai, tikriausiai, buvo mokomi iš valsčiaus biudžeto, nes mokyklos dokumentuose apie tai nėra jokios užuominos.

Kaip matyti iš mokyklos raštų apskričiai, mokykla vertėsi sunkiai, nes 1924 metais skundėsi jog nuo rudens padvigubėjus kreidos kainoms, trūksta 16 litų. Prašo leidimo šią sumą paimti iš sumos, asignuotos šviesai.

Toliau pateikiamos Nemunėlio Radviliškio vidurinės mokyklos susirašinėjimo su Biržų - Pasvalio apskrities valdyba raštų kopijas. Raštų kalba netaisyta.

1923 m. gruodžio 12 Nr. 203. Pasvalio apskrities valdybai.

Šiuo prašau Tamstų išduoti Nemunėlio Radviliškio vidurinei mokyklai avanso pažymėtoms neatidėliotinoms išlaidoms, nes mokyklos remontas jau padarytas ir nėra galimybės atsiskaityti su darbininkais:

1. Įdėjimas dubultų 16 langų stiklų - 218 Lt.
2. Stalio darbas su moliavojimais - 150 Lt.
3. 4 spynos - 32 Lt.
4. Zavičekai 1 poris - 11,85 Lt.
5. Šriūbeliai - 0,80 Lt.
6. Pernica ir dažai - 150 Lt.
7. Už 2 taburetes - 12 Lt.
8. Už stalą - 15 Lt.
9. Už suolą - 35 Lt.
10. Sargui alga už lapkritį ir gruodį - 150 Lt.
11. Už raštynės būta lapkritį ir gruodį - 30 Lt.
12. Už raštynės būta priedas 1923 m. - 60 Lt.
13. Stogo dengimas ir vyniai - 100 Lt.
14. Skindeliai - 100 Lt.

Viso: 1054 Lt.65 centai.

Nemunėlio Radviliškio mokyklos direktorius - O. Puodžiūnaitė

Nr.197, sausio mėn. 14 d. 1924 m.. Nemunėlio Radviliškio vidurinės mokyklos Vedėjai. Apskrities valdyba prašo skubiai prisiųsti apyskaitą ant gauto avansu sargu Kupinsku 150 Lt.

Parašas ir pareigos neįskaitomi.

Nemunėlio Radviliškio vidurinė mokykla. Nr. 1, 1924 sausio 12 d.

Šiuo siunčiu Tamstoms apyskaitą už 1923 metus gruodį mėnesį sumai 400 Lt su prijungtais dokumentais. Priedas sąskaitos (12 sąskaitų).

Mokyklos už direktorius - O.Puodžiūnaitė

1924 sausio 12 d. Nr. 2. Pasvalio apskrities valdybai.

Siunčiu apyskaitą gautųjų pinigų 1923 m. lapkričio mėn. sumoj 150 Lt sargui algą apmokėti už 1923 m. rugsėjo ir spalio mėn. Priedas sąskaita Nr.107. Nemunėlio Radviliškio mokyklos už

direktorius - O.Puodžiūnaitė

1924 sausio 23 d..Nr.6 Biržų - Pasvalio apskrities valdybai.

Prašo 100 Lt mokyklos sargui algai mokėti už š. m. sausio mėn. Mokyklos direktorius
Dragūnevičius (Ant prašymo
yra rezoliucija, kad paštu išsiuntė 300 Lt,1924.1.25.)

1924 vasario 12 d. Nr. 591. Apskrities valdyba siunčia avanso dėl padengimo sąmatos 1924 metų po alga sargui ir kurui 200 Lt.

1924 vasario 20 d. Apskrities valdyba siunčia avanso dėl padengimo sąmatos 1923 m.385 Lt (Prieš tai mokykla savo raštu Nr. 116 šios sumos prašė).

1924 kovo mėn.20 d. Nr.1072 .Apskrities valdyba siunčia avanso dėl sąmatos padengimo 1924 metų alga sargui ir kitoms išlaidoms 300 Lt.

1924.4.15 Nr.140. Biržų - Pasvalio apskrities valdybai. Prisiųsdamas apyskaitą iš 800 Lt avanso, turiu garbės pareikšti, kad už malkų sukąpojimą ir sukirtimą sumokėta viso 175 Lt.

Mokyklos direktorius Dragūnevičius

1924.6.30 Nr.214. Biržų - Pasvalio apskrities valdybai.

Kartojant raštą iš š. mėn.12 d. Nr. 179 ,prašau atsiųsti avanso 350 litų mokyklos sargui algai mokėti, buto nuomai ir kitoms išlaidoms gegužio ir birželio mėnesiais.

Jeigu sargui alga padidinta (yra gandų), tai prašau atsiųsti avanso daugiau .

Dragūnevičius, mokyklos direktorius.

1924.5.12 Nr. 149. Prašo apskrities atsiųsti 250 Lt avanso mokyklos sargui algai balandžio mėn. ir Velykų priedui mokėti bei kitiems mokyklos reikalams.

1924.6 Nr. 179. Prašo apskrities 350 Lt avanso gegužės ir birželio mėn. sargui algai mokėti,

buto nuomai ir kitoms išlaidoms.

1924.6.20 Nr. 2462. Apskritis praneša, kad "siunčia pinigų sąmatos avanso padengimui 1924 metų: alga sargui 5, 6, 7 mėn. 1924 m. - 300 Lt, ūkio išlaidos ir buto nuoma - 200 Lt".

1924.7.30 Nr. 225. Mokykla prašo apskrities valdybos 800 Lt avanso mokyklos stogo remontui, mokyklos baltinimui, suolų ir mokslo priemonių įsigijimui.

1924.8.13 Nr. 233. Mokykla prašo "avanso 350 Lt sargo algai 8 mėn. 150 Lt ir algos skirtumui 5 - 6 mėn. (100 Lt), taipogi raštinės ir ūkio išlaidoms".

.1924.8.14 Mokykla gauna sargui algai 250 Lt, o ūkio išlaidoms tik 50 Lt.

1924.9.13 Nr. 337. Mokykla apskrities valdybos prašo: "Atsiųsti avanso sargo algai rugsėjo mėn. 150 Lt., neturintiems mokiniams pašalpos užsimokėjimui už mokslą antram pusmečiui 125 Lt, kreidai, lempos įsigijimui, pašto išlaidoms, buto nuomai ir t.t. 150 Lt., viso 425 Lt.

Be to, kartodamas prašymą iš š.m. liepos 30 d. Nr. 225, prašau atsiųsti avanso 600 Lt. suolų įsigijimui, nes: 1. mokinių skaičiui po atostogų padidėjus, nėra kur jiems visiems susėsti. 2. suolų didžiuma kliba, kiti gerokai apirę, visi vienodo aukščio - ir 10 ir 18 metų mokiniams, pasenėjusios sistemos, netinka rašto darbams atlikti, toki suolai mokiniams ligą įvaro (kupra, krūtinės įdubimas).

3. Dvylika suolų yra skolintų iš pradžios mokyklos, juos atidavus, mano vedamoji mokykla liks be suolų.

Reiškia, suolai įsigyti yra būtinas ir neatidėliotinas reikalas.

Direktorius Dragūnevičius "

Po vienu mokyklos raštu apskrities valdybai pasirašo šie asmenys:

"mokyklos ūkio komitetas: Dragūnevičius - direktorius, mokytojas kunigas M. Jusis, tėvų komiteto narys P. Šernas, ekspertai: J. Kupinskas ir Martin Jurcik."

1924.10.29 Nr. 362. Mokykla apskrities valdybos prašo skirti lėšų. "mokinės neturi išeinamosios vietos. Rentiniui sugedus, mokyklos šulinyje priėjo smėlio, vandens visiškai nėra. "Prašo 120 Lt

išeinamosios vietos statybai ir šulinio remontui. Dar prašo 600 Lt suolų įsigijimui.

Prie aukščiau minėto rašto pridedamas toks išrašas iš mokyklos pedagogų tarybos posėdžio:

Nemunėlio Radviliškio vidurinės mokyklos Pedagogų Tarybos 1924 m. spalio mėn. 3 d. posėdžio protokolas.

Dalyvauja: mokyklos direktorius Dragūnevičius, mokytojai: kunigas Jusis, kunigas Šernas, E. Fišeraitė, A. Plungė, tėvų komiteto narys P. Samulionis ir Pedagogų Tarybos sekretorius K. Garbauskaitė.

Svarstyta:

4. Išeinamosios vietos.

5. Mokyklos suolai.

Nutarta:

4. Ilgai neatidėliojant, įtaisyti mergaitėms atskirą išeinamąją vietą.

5. Kadangi mokyklos suolų yra maža, ir tie patys seni, apirę ir neatitinka higienos reikalavimams, - greičiau įsigyti naujų suolų.

Pasirašo visi dalyvavusieji.

1924.11.3 Nr. 363. Prašo Biržų - Pasvalio apskrities valdybą papildant "š. m. 9 mėn. 13 d. Nr. 337 prašo" atsiųsti avanso sargui algai mokėti rugsėjo ir spalio mėn. 300 Lt, neturtingiems mokiniams pašalpos užsimokėjimui už mokslą š. m. antrą pusmetį. - 125 Lt, mokslo priemonių ir bibliotekos knygų įsigijimui, šviesai, kreidai, kaminų ir išeinamųjų vietų valymui, buto nuomai ir t. t. 375 Lt, viso 800 Lt" Pasirašo direktorius Dragūnevičius.

1924. 12. 16 Nr. 378 Biržų - Pasvalio apskrities valdybai.

Prisiunčiant išlaidų apyskaitą už lapkričio mėn. turiu garbės pranešti, kad yra padaryta nenumatytų išlaidų 10 Lt: lopant stogą įgriuvo mokyklos priemenės lubų dalis (buvo labai supuvusi), lubų pataisymui iš lentų 10 Lt. Mokyklos direktorius Dragūnevičius

1924. 12. 17 Nr. 380 Biržų - Pasvalio apskrities valdybai.

Prašau atsiųsti mokyklos ūkio išlaidoms avanso: algos sargui už lapkritį ir gruodį 300 Lt, Kalėdų priedo sargui 25 Lt mokslo priemonėms 116 Lt, suolams 600 Lt, buto nuomai, valymui, šviesai, kreidai ir kt. 159 Lt, o iš viso 1200 Lt. Pinigus prašau įteikti Nemunėlio Radviliškio viršaičiui p. Dagiui.
Direktorius Dragūnevičius

24.12.17 Nr. 379 Biržų - Pasvalio apskrities valdybai.

Nuo š. m. rudens dvigubai padidėjus kreidos kainai, pinigų, asignuotų sakytam dalykui, neužtenka: trūksta 16 Lt, todėl prašau leidimo minėtoms išlaidoms 16 Lt paimti iš sumos, asignuotos šviesai. Mokyklos direktorius Dragūnevičius

24.12.31 Nr. 5456 Apskritis valdyba siunčia avanso padengimui sąmatos:

alga sargui 3372, 50 Lt ir kitoms reikmėms 131 Lt. Iš viso 470 Lt (neaišku kur čia klaida, bet susumuota taip).

Daugiau vidurinės mokyklos susirašinėjimo su apskrities valdyba nėra. Yra tik Pasvalio apskrities valdybos 1919 metų raštas adresuotas Nemunėlio Radviliškio valsčiui (šiuo rašte pirmą kartą mūsų miestelis vadinamas Nemunėlio Radviliškiu, o ne Radziviliški, Radzivilovo arba Radviliškiu), kuriame nurodomos Nemunėlio Radviliškio valsčiaus mokyklų išlaikymui skiriamos lėšos.

Eil.	Nr.	Mokykla			Mokyklos		
1.		Svilių liaudies mokykla	600	100	150	950	
2.		Suostų liaudies mokykla	600	100	150	900	
3.		Jasiškių liaudies mokykla	600	100	150	500	
4.		Kašeliškių liaudies mokykla	600	100	150	500	
5.		N. Radviliškio liaudies mokykla	600	100	150	500	
6.		Latvelių liaudies mokykla	600	100	150	500	1350

1919 metais mokyklos buvo suskirstytos į 3 kategorijas:

1. Dviklasės su 2 mokytojais - alga sargams 300 auksinų. 2. Valdiškos su 1 mokytoju - alga sargams 200 auksinų. 3. Kaimo, susamdytais butais mokyklose, alga sargui 50 auksinų.

Mokinių žinios buvo vertinamos penkiabale sistema. Baigus keturis pradinės mokyklos skyrius mokiniai laikydavo baigiamuosius egzaminus. Egzaminai vykdavo vieną dieną. Baigę keturis skyrius galėdavo toliau mokslą tęsti Biržų gimnazijoje. Kaip savo prisiminimuose apie Nemunėlio Radviliškio mokyklas rašo Ev. Reformatų kunigas Stasys Neimanas, trauka į Biržų gimnaziją prisidėjo ir prie Nemunėlio Radviliškio vidurinės mokyklos uždarymo. Citata: "Įsteigimo metais turėjo 74 mokinius, uždarant tik 15. Mokinių tėvams, turint keletą gimnaziją lankančių mokinių, buvo patogiau juos leisti į Biržų 8 klasių gimnaziją, kur pirmuoju direktoriumi 1919 m. buvo Skultiškių kaimo parapijietis doc. Petras Šernas, kuris, švietimo ministerijos įgaliotas, suorganizavo gimnazijos mokytojų personalą".

(P.S. Pasvalio apskrities savivaldybės duomenimis mokyklos įsteigimo metais joje mokėsi ne 74, o 88 mokiniai).

Baigę mūsų mokyklos 5 - kis arba 6 - šis skyrius galėdavo toliau stoti į gimnazijos 2 - rą arba 3 - čią klasę.

Baigus keturias vidurinės mokyklos klases į atestatą buvo įrašomi šie dalykai: tikyba ,lietuvių kalba; viena iš šių užsienio kalbų: vokiečių, anglų, rusų; matematika: aritmetika, algebra ir geometrija; fizika; istorija; geografija; gamta; visuomenės mokslas;paišyba; dailyraštis; dainavimas; gimnastika; rankų darbeliai; namų ruošą; specialinis dalykas. Kas tas „specialinis dalykas“ išsiaiškinti nepavyko.

Keli egzaminų bilietų pavyzdžiai. Klasė nežinoma: 3 Bilietas: a. Strazdas ir jo poezija. V Krėvės „ Skirgaila“, b. Renesanso literatūra. Šekspyro Hamletas,

c. Daiktavardžių kirčiavimas.

4 Bilietas:

a. Adomo Mickevičiaus gyvenimas ir raštai,

b. Shakospeare „Makbetas“,

c. Būdvardžių kirčiavimas.

5 Bilietas:

a. Daukantas ir jo raštai,

b. Servanto „Don Kichotas“,

c. Skaitvardžių kirčiavimas.

10 Bilietas:

a. Spaudos draudimo laikmetis. Kova dėl spaudos. Knygnešiai. „Aušros“ reikšmė (Basanavičiaus prakalba). Vištelio „Regėjimas“, aušrininkų eilėraščiai,

b. Sentimentalizmas. Ruso,

c. Praktiškas kirčių ir priegaidžių vartojimas (atskirų tekstų kirčiavimas).

Kiek yra žinių archyvuose dokumentuose, Nemunėlio Radviliškyje mažiau dviejų pradinės mokyklos mokytojų nebuvo. 1919 metais miestelio liaudies mokykloje dirbo 3 mokytojai: P. Drevinskas, F. Ostaševa ir Ostašev. Buvo Radviliškio 1- ir 2-ji mokyklos. Viena mokyklų (iki vidurinės mokyklos įkūrimo), buvo Parupėje buvusiame dvaro pastate, o antroji, tikriausiai, miestelyje savivaldybės pastate, kuriame vėliau mokėsi vidurinės mokyklos mokiniai. Abiejuose pastatuose buvo po dvi klasių patalpas perskirtas išardoma siena. Savivaldybės pastate įsikūrus vidurinei mokyklai, pradinės klasės buvo perkeltos į Parupę. Ten dirbdavo tik du mokytojai ir mokydavo keturis skyrius arba „klases“.

Uždarius vidurinę mokyklą 1932 metais įsisteigė 5-tas pradinės mokyklos skyrius, o 1933 metais ir 6-tas skyrius. Šeši pradinės mokyklos skyriai buvo iki 1944 metų pavasario, kada miestelis, o kartu ir abu mokyklos pastatai sudegė. Šešių skyrių pradinėje mokykloje dirbdavo 3 arba keturi mokytojai. Tai priklausė nuo mokinių skaičiaus.

Prisimenami šie pradinės mokyklos mokytojai: 1928-29 m. m. Petras Drevinskas ir Einorytė. 1929-30 m. m. Pranas Skulys ir Einorytė.

1930-31 m. m. Julius Kublinskas ir Alfonsas Janulevičius.

1931-32 m. m. tie patys.

1932-33 m. m. Ona Rolytė, J. Kublinskas, Ambraškaitė.

1933-34 m. m. tie patys.

1934-35 m. m. tie patys.

1935-36 m. m. tie patys.

1936-37 m. m. tie patys.

1937-38 m. m. tie patys.

1938-39 m. m. tie patys ir Šamšonas.

1939-40 m. m. Ambraškaitė, Šamšonas, J. Kublinskas, O. Kublinskienė (buvusi O. Rolytė).

Mokytoja E. Jukonienė į Radviliškį atvyko 1939m. arba 1940 metais. 1940 - 41 m. m. mokykloje dirbo Šamšonas, abu Kublinskai ir E. Jukonienė.

1941-42 m. m. Jokūbas ir Kotryna Šernai (Parupėje) ir E. Jukonienė su Šamšonu savivaldybės pastate miestelyje.

1942 – 43 m. m. Kaulinskaitė, E. Jukonienė ir abu Šernai.

1943 – 44 m. m. Kaulinskaitė (Rupinskienė), E. Jukonienė ir abu Šernai.

ONOS DAGYTĖS-MILIENĖS, gim. 1913 metais prisiminimai apie Oną Puodžiūnaitę-Janulionienę ir Nemunėlio Radviliškio progimnaziją.

Onos Milienės prisiminimu, Nemunėlio Radviliškio vidurinės mokyklos niekas tuo pavadinimu nevadindavo, o sakydavo paprastai “progimnazija” arba “gimnazija”. Šios mokyklos įsteigėja ir pirmoji jos direktorė buvo Milienės motinos sesuo Ona Puodžiūnaitė. Puodžiūnai gyveno Nemunėlio Radviliškio valsčiaus Legailių kaime. Buvo ūkininkai. Šeimoje augo trys dukterys ir vienas sūnus. Visus vaikus stengėsi mokyti. Prasidėjus pirmam pasauliniam karui, Puodžiūnų šeima pasitraukė į Rusiją, tikriausiai Voronežą. Čia Ona mokėsi ir baigė lietuvišką gimnaziją. Jos sesuo Kotryna mokslus baigė jau grįžus į Lietuvą. Vėliau abi ištekėjo už mokytojų (Ona už,

Janulionio, o Kotryna už Jokūbo Šerno) ir mokytojavo įvairiose Biržų apskrities mokykloje, tame tarpe ir Nemunėlio Radviliškyje.

Po pirmo pasaulinio karo Ona Puodžiūnaitė dirbo Nemunėlio Radviliškio savivaldybėje ir jos įpareigota rūpinosi progimnazijos Nemunėlio Radviliškyje įsteigimu. Mokyklai atsidarius, kurį laiką jai ir vadovavo.

Progimnazija buvo mediniame savivaldybės name Kriauklių gatvėje. Buvo 4 klasių kambariai. Janulionių šeima gyveno Biržų gatvėje raudonų plytų Rolienės name, kur buvo ir valsčiaus savivaldybė. Janulioniai vaikų neturėjo.

Milienės teta Kotryna Šernienė su vyru Jokūbu Šernu Nemunėlio Radviliškyje mokytojavo 1941 – 44 metais. Dirbo Parupės mokykloje, ten ir gyveno. Augino dvi dukras: Danutę ir Vidutę. Šios tetą lanko iki šiol.

Milienės klasėje mokinių buvo daug - net 26. Vienodai berniukų ir mergaičių. Pagal religijas - 12 reformatų, o likusieji katalikai.

Prisimena šiuos klasės draugus: Leoną Januševičių, Kočėnų Dilius, Irbę, Helgą Petersonaitę (mokytoja Fišeraitė buvo Petersonaitės motinos sesuo), Marytę Žemaitytę iš Nemunėlio Radviliškio ir dar vieną Žemaitytę iš Pagervės, Žagarytę, Tabokinės Bėčiūtę, žydaitę Esterą Levinšteinaitę, dar kažkokį berniuką vokiška pavardę iš Spingučių, bet ne Fišeris.

Keturias progimnazijos klases baigė apie 1928 metus. Mokytojus prisimena ne visus. Klasės auklėtoja buvo mokytoja Fišeraitė. Jinai mokė vokiečių kalbą ir muziką. Savinskaitė - lietuvių kalbą, reformatų kunigas Šernas tikyba ir matematiką, katalikų kunigas Jusis - tikyba. Istoriją, geografiją, gamtą, berods mokino Belgvaldas. Kitų mokytojų veidus prisimena, o pavardžių - ne.

Mokykloje mokslas buvo mokamas. Kiek reikėjo mokėti neprisimena. Ne visų tėvai turėjo kuo už mokslą užsimokėti, todėl mokykla organizuodavo labdaros vakarus, o surinktus pinigus skirdavo neturtingųjų mokinių mokesčiui už mokslą. Prisimena, kad sumokėjo Dūminiui ir kitiems.

Viename tokių vakarų dalyvavo ir Milienė. Vakaras vyko mokykloje išėmus klasių pertvarą. Žiūrovų prisirinko daug ir kiekvienas aukojo kiek galėjo. Milienė turėjo gerą balsą, todėl mokytoja Fišeraitė ją išmokė giesmę, kurią iki šio laiko dar prisimena:

“Gul šiandieną jau ant šieno

Karalaitis šio svieto

Valdo šalį visagalį

Renkas menką sau vietą”

Ir dabar, kai prisimena savo to vakaro giedojimą, ant širdies pasidaro gera. Prisimena, kad žiūrovai labai plojo.

P. s. Ona Puodžiūnaitė – Janulionienė mirė 1984 metais kovo mėn. 7 dieną Pakruojo rajono Linkuvos senelių namuose, jos kapinėse ir palaidota.

ALVINOS DREVINSKAITĖS-SKIAUTERIENĖS prisiminimai apie mokytoją ir ilgametį Nemunėlio Radviliškio pradinės mokyklos vedėją Petrą Drevinską.

Petras Drevinskas gimė apie 1885 metus. Tėvai nuomodavo ūkininkų žemę arba buvo pusininkai. Šeimoje augo trys sūnūs ir trys dukterys. Vieną vaikų norėjo pamokyti. Kadangi Petras buvo gabiausias, tai mokė jį. Baigė Bauskės ir Mintaujos gimnazijas ir mokytojų kursus. Nemunėlio Radviliškyje P. Drevinskas buvo pirmas lietuvis mokytojas. Jam teko dirbti abiejose miestelio mokyklose: Parupės ir miestelio. 1929 metais pasiligojo, be to visiems mokytojams reikėjo papildomai perlaikyti lietuvių kalbos egzaminą, ir P. Drevinskas išėjo į pensiją. Po pirmo pasaulinio karo dalino Parupės dvarą. P. Drevinskui irgi atmatavo 8 hektarus, tačiau pasipylė pavyduolių skundai (kam mokytojui reikalinga žemė?), todėl žemę atėmė, paliko tik vieną hektarą namui pasistatyti. Atsiet, mokytojai neturi teisės žemės turėti.

Mokytojas eilę metų buvo reformatų parapijos kuratoriumi. Bendravo su katalikų ir reformatų kunigais. Žmona buvo katalikė, tai kalendai priimdavo abu kunigus: vieną kart vieną, kitą kart kitą. O jeigu kunigai sutardavo, tai ir abu kartu.

Dalyvavo miestelio visuomeniniame gyvenime, aktyviai rėmė gaisrininkus.

Petras palikuonių neturėjo.

BIRUTĖS NATKAITĖS-MOZŪRIENĖS prisiminimai apie tėvų komiteto rūpinimąsi dėl progimnazijos išlikimo 1931 metais.

Tuo metu Birutės Mozūrienės tėvas Petras Natka buvo progimnazijos tėvų komiteto pirmininkas. Stengdamasis, kad miestelyje išliktų progimnazija, tėvų komiteto įpareigotas važiavo į tuometinę Lietuvos laikinąją sostinę pas švietimo ministrą p. Šakenį. Pavyko su ministru pasikalbėti, tačiau šis nieko konkretaus neprižadėjo. Savo sprendimą žadėjo pranešti vėliau. 1931 metų gegužės mėn. Biržuose buvo atidengiamas paminklas Radvilai. Svečių iš sostinės tarpe buvo ir ministras Šakenis. P. Natka vėl rašė prašymą Biržų burmistrui, kad šis suorganizuotų susitikimą su ministru. Susitiko, tačiau ministras pasakė, kad išlikti progimnazijai "sąlygų nėra"